

NHÀ ĐIỀU KHẮC LÊ CÔNG THÀNH - HÌNH TƯỢNG NGƯỜI PHỤ NỮ TRONG ĐIỀU KHẮC HIỆN ĐẠI VIỆT NAM

Trần Thanh Nga
Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương
Email: tranngamtcn@gmail.com

/Ngày nhận bài: **07/07/2025** /Ngày nhận bài sửa sau phân biên: **14/07/2025** /Ngày chấp nhận đăng: **21/07/2025**

TÓM TẮT

Bài viết tìm hiểu về cuộc đời và sự nghiệp cũng như ngôn ngữ điêu khắc của nhà điêu khắc Lê Công Thành, một trong những nhà điêu khắc tiêu biểu của nghệ thuật hiện đại Việt Nam. Với cảm hứng xuyên suốt từ vẻ đẹp người phụ nữ Á Đông, tác phẩm của ông thể hiện rõ tư duy tạo hình mang chiều sâu tâm linh, kết hợp giữa chủ nghĩa hiện thực và biểu hiện nội tâm, đặc biệt qua hình tượng người phụ nữ vừa là biểu tượng văn hóa, vừa là hiện thân của cái đẹp vĩnh hằng. Thông qua một số tác phẩm tiêu biểu và giai đoạn phát triển nghệ thuật, bài viết làm nổi bật đóng góp của ông trong việc ghi nhận những giá trị và đóng góp nghệ thuật mà ông đã tạo nên cho nghệ thuật nước nhà.

Từ khóa: Điêu khắc, điêu khắc Việt Nam, nhà điêu khắc Lê Công Thành

SCULPTOR LE CONG THANH - THE IMAGE OF WOMEN IN VIETNAMESE MODERN SCULPTURE

ABSTRACT

The article explores the life and career as well as the sculptural language of sculptor Le Cong Thanh, one of the typical sculptors of modern Vietnamese art. With inspiration from the beauty of Asian women, his works clearly demonstrate a spiritually profound formative thinking, combining realism and inner expression, especially through the image of women who are both cultural symbols and the embodiment of eternal beauty. Through some typical works and stages of artistic development, the article highlights his contribution in recognizing the artistic values and contributions he has created to the country's art.

Keywords: Sculpture, sculptor Le Cong Thanh, Vietnamese sculpture

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong điêu khắc hiện đại Việt Nam, hình tượng người phụ nữ là đề tài quen thuộc nhưng luôn đầy sức sống và gợi mở. Nổi bật trong dòng chảy ấy là nhà điêu khắc Lê Công Thành với phong cách rất riêng, vừa tiếp nối truyền thống Á Đông vừa kết hợp tư duy tạo hình của phương Tây, tạo nên một dấu ấn đặc sắc không thể nhầm lẫn. Các tác phẩm của ông không chỉ tôn vinh vẻ đẹp hình thể của người phụ nữ mà còn là cầu nối giữa cái cụ thể và trừu tượng, giữa hiện thực và mơ mộng, từ đó mang đến một hình dung mới về người phụ nữ Việt trong điêu khắc đương đại. Ông không đơn thuần khắc họa vẻ đẹp hình thể, mà còn truyền tải chiều sâu tâm hồn, những cung bậc cảm xúc và vẻ đẹp lý tưởng của người phụ nữ trong mối tương quan với thiên nhiên, văn hóa và triết lý sống phương Đông.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Phương pháp nghiên cứu tài liệu được thực hiện qua việc thu thập các tài liệu liên quan đến tác giả, tác phẩm, các tài liệu liên quan đến điêu khắc ở Việt Nam

và trên thế giới, từ đó tiến hành phân tích tổng hợp, đối chiếu, kế thừa và khai thác các nguồn tài liệu này nhằm làm rõ phong cách nghệ thuật, tư duy tạo hình và cách thể hiện hình tượng người phụ nữ trong tác phẩm của ông. Bên cạnh đó bài viết còn sử dụng phương pháp phỏng vấn chuyên gia: thu thập thông tin từ các chuyên gia trong lĩnh vực để bổ sung thông tin và đảm bảo tính khách quan. Thu thập dữ liệu thông qua những ý kiến từ các nhà nghiên cứu, giảng viên và nghệ sĩ chuyên ngành điêu khắc để giúp củng cố lập luận và mở rộng góc nhìn trong quá trình viết bài.

3. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

3.1. Khái quát cuộc đời và sự nghiệp của nhà điêu khắc Lê Công Thành

Nhà điêu khắc Lê Công Thành (1932 - 2019), sinh ngày 01 tháng 02 năm 1931 tại Đà Nẵng. Năm 1954, ông bắt đầu theo học tại các trường Trung cấp và Đại học Mỹ thuật tại Hà Nội. Sau gần một thập niên được đào tạo chuyên sâu, ông tốt nghiệp năm 1962 và một năm sau đó trở thành giảng viên tại Trường Đại học Mỹ thuật Công nghiệp Hà Nội.

Bước ngoặt nghệ thuật của Lê Công Thành bắt đầu từ đầu thập niên 1970, khi ông tổ chức triển lãm cá nhân đầu tiên. Đến năm 1975, ông quyết định rời công tác giảng dạy để chuyển sang hoạt động sáng tác nghệ thuật tự do, một giai đoạn được xem là thời kỳ sáng tạo không ngừng nghỉ trong sự nghiệp của ông. Cũng trong năm này, ông tham gia Triển lãm Mỹ thuật Toàn quốc với tác phẩm “Bà má nghiên trâu”, một bức tượng gây tiếng vang lớn và được đánh giá cao trong giới mỹ thuật. Tác phẩm đã đưa tên tuổi ông sánh ngang với những nhà điêu khắc nổi bật cùng thời kỳ.

Năm 1985, Lê Công Thành được giao nhiệm vụ sáng tác tượng đài Núi Thành tại Quảng Nam, công trình tưởng niệm cuộc chiến đấu đầu tiên chống quân xâm lược Mỹ tại địa phương vào ngày 26 tháng 5 năm 1965. Trong quá trình chỉ đạo thi công tại hiện trường, ông không may gặp tai nạn ngã từ giàn giáo xuống. Sự kiện này đã trở thành bước ngoặt quan trọng trong đời sống tinh thần và nghệ thuật của ông. Sau tai nạn, ông gần như rút khỏi các hoạt động xã hội và nghệ thuật công cộng, chọn sống ẩn dật và tập trung sáng tác trong tĩnh lặng. Những sáng tác giai đoạn này, với các hình tượng đặc trưng như “cam bươi”, “bồng bang”, cho thấy sự chuyển biến sâu sắc về quan niệm sáng tác và triết lý nghệ thuật của ông. Tuy sống ẩn dật, nhưng ông vẫn giữ mối liên hệ nghệ thuật nhất định. Năm 1997 và 2004, ông cùng vợ nữ họa sĩ Nguyễn Kim Thái, tổ chức và tham gia các triển lãm tại Pháp, đồng thời nhận được Giải thưởng Nhà nước về văn học - nghệ thuật, ghi nhận những đóng góp nổi bật cho nền mỹ thuật Việt Nam hiện đại.

Năm 2007, Lê Công Thành tham gia triển lãm quốc tế “Good Morning Vietnam, Good Morning Korea”, do Trung tâm Văn hóa Hàn Quốc phối hợp với Quỹ Giao lưu Quốc tế Hàn Quốc tổ chức. Triển lãm là sự kiện nghệ thuật quy mô, góp phần thúc đẩy giao lưu điều khắc giữa nghệ sĩ hai nước, đồng thời giới thiệu đến bạn bè quốc tế những giá trị thẩm mỹ riêng biệt của mỹ thuật Việt Nam đương đại. Tiếp nối hoạt động đó, ngày 11 tháng 4 năm 2008, Trung tâm Văn hóa Hàn Quốc tại Hà Nội đã tổ chức triển lãm chung mang tên “Tranh và Tượng của Lê Công Thành - Nguyễn Kim Thái”. Sự kiện thu hút sự quan tâm lớn từ giới nghệ sĩ trong nước và quốc tế, được đánh giá là một cột mốc đáng nhớ trong hành trình lan tỏa nghệ thuật Việt ra thế giới.

Sự nghiệp sáng tác của nhà điêu khắc Lê Công Thành được chia thành hai giai đoạn:

Giai đoạn 1970 đến 1985

Trong những năm 1970 và giai đoạn sau đó, các tác phẩm của nhà điêu khắc Lê Công Thành chủ yếu tập trung vào đề tài về Đảng và Nhà nước, với số lượng tác phẩm về hình tượng người phụ nữ tương đối hạn chế. Tuy nhiên, khi xuất hiện, những hình tượng phụ

nữ trong sáng tác của ông thường là những người phụ nữ nông thôn giản dị, chân chất, thể hiện vẻ hiền hòa, đôn hậu đặc trưng của phụ nữ Á Đông nói chung và phụ nữ Việt Nam nói riêng.

Đáng chú ý, các tác phẩm về người phụ nữ của Lê Công Thành trước năm 1985 mang dấu ấn rõ nét từ tượng cổ dân gian Việt Nam. Cùng với thời gian làm việc tại Trường Mỹ thuật Công nghiệp Hà Nội, ông dần chuyển hướng sang phong cách hiện đại và mới mẻ hơn trong nghệ thuật tạo hình. Nhà điêu khắc bắt đầu tìm kiếm và khắc họa vẻ đẹp hình thể người phụ nữ, một đề tài khá mới mẻ ở Việt Nam thời kỳ đó. Trong những tác phẩm này, vẻ đẹp người phụ nữ được thể hiện với đường nét to nặng, đầy đặn và đầy đặn hơn so với trước kia. Hình tượng người phụ nữ hiện lên như một biểu tượng của sức sống dồi dào và sự sung mãn sinh lực. Hình tượng phụ nữ trong giai đoạn này không chỉ duyên dáng mà còn là sự biểu hiện sâu sắc của một vẻ đẹp toàn diện, cả về hình thức lẫn nội tâm. Từ những trải nghiệm và sáng tạo trong giai đoạn này, Lê Công Thành đã nhận thức rõ ràng về hướng đi nghệ thuật của mình, coi đó là mục tiêu lớn để theo đuổi trong suốt sự nghiệp sáng tác về sau.

Giai đoạn sau 1985

Không còn là những hình tượng e lệ, mộc mạc của phụ nữ nông thôn như trước kia, phụ nữ trong điêu khắc hậu 1985 của Lê Công Thành hiện lên với một diện mạo khác: trẻ trung hơn, đầy khát vọng và tràn trề sức sống. Những tác phẩm này không chỉ dừng lại ở việc tôn vinh hình thể mà còn thể hiện chiều sâu nội tâm, sự bí ẩn và cá tính của người phụ nữ. Tác phẩm của ông trong giai đoạn này được nhận diện bởi lối tạo hình cách điệu cao, cô đọng trong khối nhưng giàu cảm xúc. Các đường nét mềm mại, uốn lượn vừa gợi hình vừa mở ra không gian cho người xem tưởng tượng, suy ngẫm và tự mình khám phá vẻ đẹp ẩn chứa bên trong. Chính sự dung dị trong tạo hình, kết hợp với chiều sâu biểu cảm đã làm nên phong cách riêng biệt của Lê Công Thành trong nghệ thuật điêu khắc hiện đại Việt Nam.

Giai đoạn sau 1985 cho đến trước khi ông qua đời là quãng thời gian ông sống khép kín, lặng lẽ nhưng sáng tạo không ngừng. Những tác phẩm về người phụ nữ trong giai đoạn này không chỉ là biểu tượng cho vẻ đẹp giới tính mà còn là tiếng nói sâu sắc về nhân sinh, về vẻ đẹp vĩnh hằng của con người trong dòng chảy bất tận của nghệ thuật.

3.2. Các yếu tố tạo hình trong các tác phẩm của nhà điêu khắc Lê Công Thành

3.2.1. Đường nét

Tác phẩm của nhà điêu khắc Lê Công Thành mang một vẻ đẹp tinh tế, sâu lắng, thể hiện rõ nét tư duy thẩm mỹ phương Đông với tinh thần tĩnh tại, thiên

định. Đường nét trong các sáng tác của ông không nhằm phô bày kỹ thuật hay biểu hiện tính hình học khắt khe, mà mang tính gợi mở uyển chuyển như những nốt nhạc dẫn dắt người xem vào một không gian nội tâm đầy sâu lắng và triết lý. Với đôi bàn tay tài hoa của ông những đường cong thêm phần mềm mại, tròn đầy và mượt mà như một con thuyền dẫn lối xuôi theo dòng chảy cảm xúc, nội tâm, sâu lắng. Đây chính là đặc điểm nổi bật phản ánh tư duy thẩm mỹ phương Đông: nơi cái đẹp không nằm ở sự khoa trương, phô trương hình thức, mà ngược lại, được ẩn giấu trong sự kín đáo, thanh nhã và nhẹ nhàng. Tính chất này thể hiện rõ nhất trong cách ông xây dựng hình tượng người phụ nữ, chủ đề trung tâm trong rất nhiều tác phẩm của ông.

Hình tượng người phụ nữ trong nhiều tác phẩm của ông hiện lên không phải qua nét gợi dục hay sự mê hoặc về thị giác, mà là biểu tượng của sự thiêng liêng, mang tính khái quát cao, tượng trưng cho “mẫu thể” của vũ trụ: mẹ - đất - sự sinh sôi nảy nở - lòng bao dung và tính nữ thiêng liêng. Các nhân vật trong các tác phẩm của ông hiện thân của sự sống, của cội nguồn và của sự hài hòa giữa con người và tự nhiên.

Trong cách xử lý về đường nét, ông không quá xa đà vào sự cầu kỳ hay rối rắm về bố cục mà tập trung vào sự cô đọng, tinh giản, tiết chế tối đa trong xử lý đường nét. Chính sự giản lược ấy lại tạo nên sức gợi dồi dào, nơi cái đơn sơ trở nên giàu ý nghĩa, nơi sự im lặng của hình khối lại vang lên âm điệu của tâm hồn. Đường nét trong tác phẩm của ông không chỉ miêu tả ngoại hình mà còn “chảy” theo nhịp điệu của cảm xúc và đời sống nội tâm. Chúng đưa người xem vào một trạng thái thẩm mỹ tĩnh lặng, điều vốn là tinh thần chủ đạo của mỹ học phương Đông. Khi chiêm ngưỡng những tác phẩm ấy chúng ta không cảm thấy sự ồn ào, áp đặt mà cảm nhận dư âm nhẹ nhàng trong tâm hồn như một đoạn nhạc thiền trong không gian nghệ thuật tạo hình.

3.2.2. Hình khối

Nếu như nhiều nhà điêu khắc hiện đại lựa chọn khuynh hướng biểu hiện với những khối phá cách, hình dáng vặn xoắn hoặc rời rạc nhằm thể hiện sự bất phá và tự do trong sáng tạo, thì Lê Công Thành lại chọn cho mình một lối đi ngược dòng: cô đọng, giản lược và sâu sắc trong sự hài hòa. Ở ông, không có sự phô diễn quá mức về phần nhìn hay cảm tính mà thay vào đó là một vẻ đẹp nền nã, lặng lẽ, nhưng đầy nội lực như chính phẩm cách của người phụ nữ Việt Nam mà ông suốt đời theo đuổi.

Các tác phẩm điêu khắc của Lê Công Thành chủ yếu sử dụng hình khối tròn đặc, khép kín, đầy đặn và có cảm giác nặng, chắc, vững chãi. Những khối tượng ấy như tượng trưng cho hình ảnh người mẹ vừa mềm

mại vừa mang sức nâng đỡ, chở che cho sự sống một hình ảnh quá quen thuộc đối với phụ nữ Việt Nam nói riêng và phụ nữ Á Đông nói chung. Cũng chính nhờ sự ổn định trong hình khối mà các đường cong, đặc biệt là những đường cong mượt mà trên cơ thể người phụ nữ trở nên nổi bật và gợi cảm một cách tự nhiên, không phô trương mà đầy thiên tính. Ở đó, đường cong không chỉ là mô tả hình thể mà là nhịp điệu nội tâm, là trạng thái tĩnh tại đầy suy tư và chiêm nghiệm. Một trong những điểm độc đáo trong phong cách điêu khắc của ông là sự tối giản về chi tiết bề mặt. Ông không quá chú trọng vào những yếu tố thường được các nhà nghệ sĩ chăm chút nhất như mắt, mũi, tóc hay trang phục. Mà thay vào đó, ông thể hiện cảm xúc và tinh thần qua dáng ngồi, tư thế gập người, cử chỉ ôm con, hay đơn giản chỉ là một cái nghiêng đầu dịu dàng, nhẹ nhõm. Chính sự tiết chế này đã mở ra không gian cảm xúc rộng lớn cho người xem, nơi mà mỗi dáng hình, mỗi khối tượng đều có thể gợi nên một tâm trạng, một dòng suy tưởng lặng lẽ.

Các tác phẩm của Lê Công Thành không chỉ dừng lại ở việc thể hiện cảm xúc cá nhân hay một khoảnh khắc cụ thể, mà đã trở thành những biểu tượng. Đó là biểu tượng của sự tĩnh lặng bền vững giữa một thế giới luôn thay đổi, của vẻ đẹp kín đáo, sâu sắc hơn là những gì phô bày ra bên ngoài, và của sức sống nội tâm mạnh mẽ hơn là hình thức bề ngoài. Phong cách tạo hình của ông mang đậm chất thiền định, nhẹ nhàng, sâu lắng, như một ngôn ngữ không lời nhưng để lại âm vang lâu dài trong tâm trí người xem.

3.2.3. Tỷ lệ

Lê Công Thành không bị ràng buộc bởi những quy tắc cứng nhắc của giải phẫu học trong điêu khắc. Trong các tác phẩm của ông, ta có thể thấy phần đầu nhỏ lại, thân người và bắp đùi dài hơn bình thường, còn tay chân thì được thu gọn hoặc làm to ra một chút. Đây không phải là lỗi hay sự vô tình, mà là sự lựa chọn có chủ đích. Ông muốn diễn tả cảm xúc, tinh thần bên trong nhân vật, hơn là mô tả chính xác hình dáng bên ngoài.

Việc thay đổi tỷ lệ giúp ông tự do thể hiện cái “hồn” của nhân vật. Ví dụ, trong tác phẩm “Người mẹ”, đôi tay lớn hơn bình thường không chỉ là cánh tay ôm con, mà trở thành hình ảnh tượng trưng cho tình mẫu tử bao la, rộng lớn. Những điều chỉnh đó khiến người xem không cần phân tích chi tiết từng bộ phận cơ thể, mà có thể cảm nhận ngay được tình cảm và thông điệp mà tác phẩm muốn truyền tải.

Cách làm này thể hiện rõ phong cách tạo hình mang đậm chất Á Đông của Lê Công Thành, nhẹ nhàng, sâu sắc và đầy cảm xúc. Ông không cần phải mô tả rõ từng đường nét như mắt, mũi, miệng... mà chỉ cần một dáng ngồi, một cái cúi đầu, hay đôi tay ôm con

cũng đủ khiến người xem rung động. Tác phẩm của ông không chỉ là tượng, mà giống như một khoảng lặng yên bình, đầy chiêm nghiệm, khiến người ta muốn đứng lại lâu hơn để cảm nhận.

3.2.4. Chất liệu

Nhà điêu khắc Lê Công Thành yêu thích những chất liệu truyền thống như đất nung, đá, đồng... Đối với ông, đó không chỉ là vật liệu để làm tượng mà còn là cách kết nối với cội nguồn, với đất mẹ, nơi con người sinh ra, lớn lên và rồi trở về. Những chất liệu ấy thô ráp, mộc mạc, không được đánh bóng hay làm đẹp quá mức. Ông để nguyên dấu vết của dụng cụ, không can thiệp quá nhiều để vật liệu giữ được nét mộc mạc vốn có.

Chính điều đó khiến tượng của ông mang lại cảm giác gần gũi, như thể chúng ta đang gặp lại một phần rất quen thuộc trong đời sống giản dị, yên tĩnh và sâu sắc. Không cần quá nhiều chi tiết cầu kỳ, bề mặt thô mộc lại làm nổi bật tinh thần của tác phẩm. Như trong bức tượng đất nung “Thiếu nữ”, ông không tráng men hay mài nhẵn, để đất giữ nguyên màu sắc và cấu trúc vốn có như muốn nói rằng con người cũng như đất, mộc mạc mà chân thật, tự nhiên mà đầy cảm xúc. Với ông, sự mộc mạc không phải là đơn giản, mà là cách để giữ lại cái hồn của vật liệu. Những tác phẩm đó mang đến cảm giác bình yên, sâu lắng. Không ồn ào, không phô trương mà lặng lẽ, chân thành. Và có lẽ chính điều đó khiến tượng của Lê Công Thành chạm được đến cảm xúc người xem theo cách rất riêng.

3.2.5. Không gian và ánh sáng

Trong các tác phẩm điêu khắc của Lê Công Thành, người xem dễ nhận ra một đặc điểm quen thuộc: tượng thường là những khối kín, không có nhiều khoảng hở. Các hình thể dường như thu mình lại, gọn gàng và khép kín, tạo cảm giác như đó là một thế giới riêng, tách biệt mà trọn vẹn. Chính sự khép kín này khiến tác phẩm của ông mang một chiều sâu nội tâm, như đang trò chuyện âm thầm với người xem thay vì phô bày ra bên ngoài.

Khi tổ chức trưng bày tác phẩm, ông cũng thường chọn cách sắp đặt đơn giản, không cầu kỳ. Không gian triển lãm thường khá tối giản ít vật dụng, ít màu sắc chỉ giữ lại những gì cần thiết để người xem tập trung hoàn toàn vào tượng. Ánh sáng được bố trí từ một phía, chiếu xiên hoặc từ trên xuống, làm nổi bật các khối tròn đầy và những đường cong mềm mại trong hình thể. Nhưng ánh sáng này không quá chói chang hay kịch tính. Nó nhẹ, vừa đủ, đủ để người xem thấy được các mảng sáng tối, các vết chạm khắc, các chỗ gồ ghề của bề mặt vật liệu. Chính sự giản dị trong cách chiếu sáng lại mang đến hiệu quả cảm xúc rõ rệt. Người xem không bị lóa mắt hay choáng ngợp, mà thấy lòng mình tĩnh lại. Tượng không chuyển

động, nhưng ánh sáng đi qua từng đường nét lại khiến người ta cảm nhận được nhịp sống rất chậm, rất yên. Tuy tĩnh lặng nhưng lại mang ý nghĩa nhẹ nhàng, tinh tế, vẫn giữ sự gợi cảm về sự sống ẩn bên trong.

Cách kết hợp giữa ánh sáng, không gian và hình khối trong tác phẩm của Lê Công Thành vì thế không chỉ phục vụ thị giác, mà còn giúp người xem cảm nhận sâu hơn một chút trầm mặc, một chút suy ngẫm. Đó không phải sự yên lặng đơn thuần, mà là sự tĩnh lặng có chiều sâu, giống như lúc ta ngồi yên và lắng lòng suy ngẫm. Chính vì vậy, tác phẩm của ông không chỉ là những bức tượng, mà còn mang đến một trải nghiệm có chút thiền định, rất đặc biệt.

4. KẾT LUẬN

Lê Công Thành là một trong những nhà điêu khắc có tầm ảnh hưởng lớn tại Việt Nam. Ông không chạy theo những trào lưu nghệ thuật nhất thời mà kiên trì theo đuổi con đường riêng, một con đường gắn chặt với văn hóa dân tộc và chiều sâu tâm hồn người Việt. Qua năm tháng, hình ảnh người phụ nữ mà ông thể hiện không chỉ về đẹp hình thể mà còn truyền tải tinh thần Việt, bản sắc Việt một cách tinh tế và đầy chất riêng. Đây là chất “cảm” của riêng nghệ sĩ trong suốt quá trình lao động nghệ thuật miệt mài đi tìm những giá trị tròn đầy trong cả cuộc đời làm nghệ thuật. Các tác phẩm của ông để lại ảnh hưởng lớn đối với nhiều thế hệ nghệ sĩ trẻ ngày nay. Họ tìm thấy ở ông không chỉ là một người đi trước đáng kính, mà còn là tấm gương về sự trung thành với lý tưởng nghệ thuật, về tư duy đổi mới nhưng vẫn thấm nhuần bản sắc văn hóa dân tộc. Trong một thế giới ngày càng ồn ào và bị chi phối bởi hình ảnh tiêu dùng nhanh, các tác phẩm điêu khắc của Lê Công Thành như một tiếng nói tĩnh lặng nhưng sâu sắc, nhắc nhở chúng ta nhớ về cội nguồn, về sự giản dị, tĩnh tại và về đẹp nội tâm của con người Việt Nam.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Hội Mỹ thuật Việt Nam. (2024). *Điêu khắc hiện đại Việt Nam*. Nxb Mỹ thuật.
- Lê Công Thành - điêu khắc gia và họa sĩ tài năng, (Ngày 20/02/2025). Truy cập ngày 15/05/2025, từ <https://tapchimythuathuat.vn/le-cong-thanh-dieu-khac-gia-va-hoa-si-tai-nang>.
- Nhà điêu khắc Lê Công Thành - Tiểu sử cuộc đời, sự nghiệp và tác phẩm nổi bật, (Ngày 25/06/2024). Truy cập ngày 15/05/2025, từ <https://www.artviet.net/nha-dieu-khac-le-cong-thanh-tieu-su-cuoc-doi-su-nghiep-tac-pham-noi-bat/>
- Phạm Thị Chinh. (2008). *Lịch sử mỹ thuật Việt Nam*. Nxb Đại học Sư phạm.
- Phạm Thị Chinh. (2012). *Lịch sử mỹ thuật Thế giới*. Nxb Đại học Sư phạm.
- Trần Hậu Tuấn. (2007). *Điêu khắc Lê Công Thành*. Nxb Mỹ thuật.